

Bildrikt talat - En intervju med ärkebiskop Martin Modeus om bilder som existentiellt samtal

Stefan Sjöblom

En Intervju med Nils Martin Modeus av Stefan Sjöblom. Född 1962 i Jönköping. Teolog och biskop i Linköpings stift sedan 2011. Valdes som ny ärkebiskop inom Svenska kyrkan den 4 december 2022.

Tanken på denna intervju föddes efter ett offentligt samtal Martin Modéus höll i samband med vårens bokdagar i Hedvig Eleonora kyrka på Östermalm i Stockholm. Vid samma tillfälle visades en utställning med bilder från Martins bok, Bildrikt talat, som utkom 2021. När vi möts via länk för ett samtal om hans bild- och fotointresse har vi också med oss Världshälsoorganisationen, WHO:s definition

av existentiell hälsa, nedbruten i åtta teman: Harmoni och inre lugn, Upplevelse av sammanhang, Existentiell styrka och kraft, Tillit som livskraft, Meningen med livet, Upplevelse av helhet, Upplevelse av förundran, Förhoppning.

Det går att spåra minst tre orsaker till Martins intresse för att skapa bilder. Intressen går ofta i arv och det visar sig att hans far fotograferade, och detta intresse återfinns också hos hans egen son. Sedan har han hos sig själv noterat hur han ofta reagerar starkt på visuella intryck och hur det väcker hans nyfikenhet. Därifrån är steget inte så långt till att själv vilja använda bilder. Det går också att knyta hans bildintresse till de pastorala och teologiska möjligheter som bruket av bilder erbjuder. Jesus talade ofta i liknelser, i bilder som i sin tur väckte inre bilder. Så tar Martin hjälp av Jürgen Habermas begreppsvärld i form av livs- och systemvärld. Teologin hamnar ofta i systemvärlden där ordning och kontroll råder. I livsvärlden återfinns vi det emotionella och relationella det som inte går att fånga och kontrollera.

I sin bok Bildrikt talat skriver Martin: ”Men också i vår historia finns de rikt bemålade kyrkorna, med färgsprakande bilder från den bibliska historien. Ibland sägs det att bilderna finns där ’för att folk inte kunde läsa’. Men då vill

jag protestera; de visuella bilderna är ingen 'plan B'. De är ett självständigt språk som nog ofta går mycket djupare.”

De sammanhang där Martin får sina bilder är ofta från naturen. Mobilkameran finns alltid med. Ibland tar han bilder rakt fram, på måfå, utan något speciellt fokus. Efter uppmärksamt betraktande av dessa bilder finner han ofta något spännande, en ny vinkel eller en skugga. För allt bildskapande behövs en uppmärksam blick.

När frågan ställs om det är något av de existentiella temana som är närvarande vid fotograferandet vill Martin delvis vända på perspektivet. Bilden är en dörr in i ett landskap, menar han. Det kan handla om att våga gå in i ett rum som rymmer rätt mycket smärta, och där utmaningen heter kamp. WHO:s åtta teman kan upplevas rätt så ”snälla”, eftersom de tecknar ett tänkt mål. Men vägen dit, för individen, är en kamp, och där kan bilder erbjuda både utmaning, vägledning och tröst.

För att ta temat; Harmoni och inre lugn som exempel. Att nå lugnet är en daglig övning som återfinns i Sinnesrobönen: Gud ge mig sinnesro att acceptera det jag inte kan förändra, mod att förändra det jag kan och förstånd att inse skillnaden.

Ett annat perspektiv på bilder är att de är resistent mot alltför snabba tolkningar, menar Martin. Så berättar han om hur överraskad han blivit av hur en del läsare använder hans bok. Det har visat sig att några mediterar över bilderna och andra åter ber utifrån bilderna. Och andra samtalar med vänner.

Martin menar att bilden har en självständig röst. Den kan vara en god samtalspartner och ge det jag just nu behöver. En bild kan säga mer än tusen ord men framför allt talar den på ett annat plan. Så tillägger han: Någon har sagt att ”tolkningen är intellektets hämnd på fantasin”.

I sin bok påminner Martin om att: ”De österländska kyrkornas ikon-tradition representerar något som vi haft men tappat bort”. Vi har möjlighet att använda ikoner, som under 2000-talet gjort sitt intåg i de lutherska kyrkorna, menar Martin. Även om Maria är stiliserad utifrån en ikonmålningstradition så finns samtidigt hela berättelsen om Maria där: sörjande, flyende, modiga och starka Maria. Bilden blir en dörr att kliva in genom, och där innanför finns en större värld.

Det ökande intresset för andlighet kan ta sig många uttryck. Ikonernas intåg och ett ökat behov av symboler i gudstjänstlivet är uttryck för detta intresse. Den tidigare linköpingsbiskopen Martin Lönnebos skapelse, frälsarkransen, blev ett slags uttryck för att tron behöver materialiseras, inkarneras, få en gestalt.

Martins avslutande berättelse synliggör något av bildens bidrag till kyrkans uppdrag. I Linköpings domkyrka kan man från en viss plats till vänster skymta en duva, en symbol för den heliga Anden. Men duvan döljer sitt ansikte. Till höger återfinns en bild av Kristus som stiger fram ur regnbågen, löftets tecken, med ansiktet fullt synligt. Dessa två bilder behöver stå bredvid varandra; Kyr-

kan tror på en Gud som både är fördold och som visar sitt ansikte för oss. Båda behöver hållas aktuella på en gång.

I en tid då kyrkan hittar källor till förnyelse från medeltiden i form av andlig vägledning i traditionen från Ignatius av Loyola finns också anledning att stanna inför bilden. Den medeltida målaren målade berättelsen och satte in den i en tolkningstradition, men väldigt mycket lämnades fritt till betraktarens fantasi. Och här fanns lärdomar att hämta. Också i vår tid kan vi pröva att läsa bilden utifrån de tema som vi ser betydelsefulla för människors liv och välmående.

Utifrån den bildkompetens som medeltidens människor ägde är det fullt möjligt att de skulle kunna återfinna de flesta av de åtta temana i en kyrkomålning.

Stefan Sjöblom, Träkonstnär